

Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің (АСҚХП) рұқсат етілген шектеулері

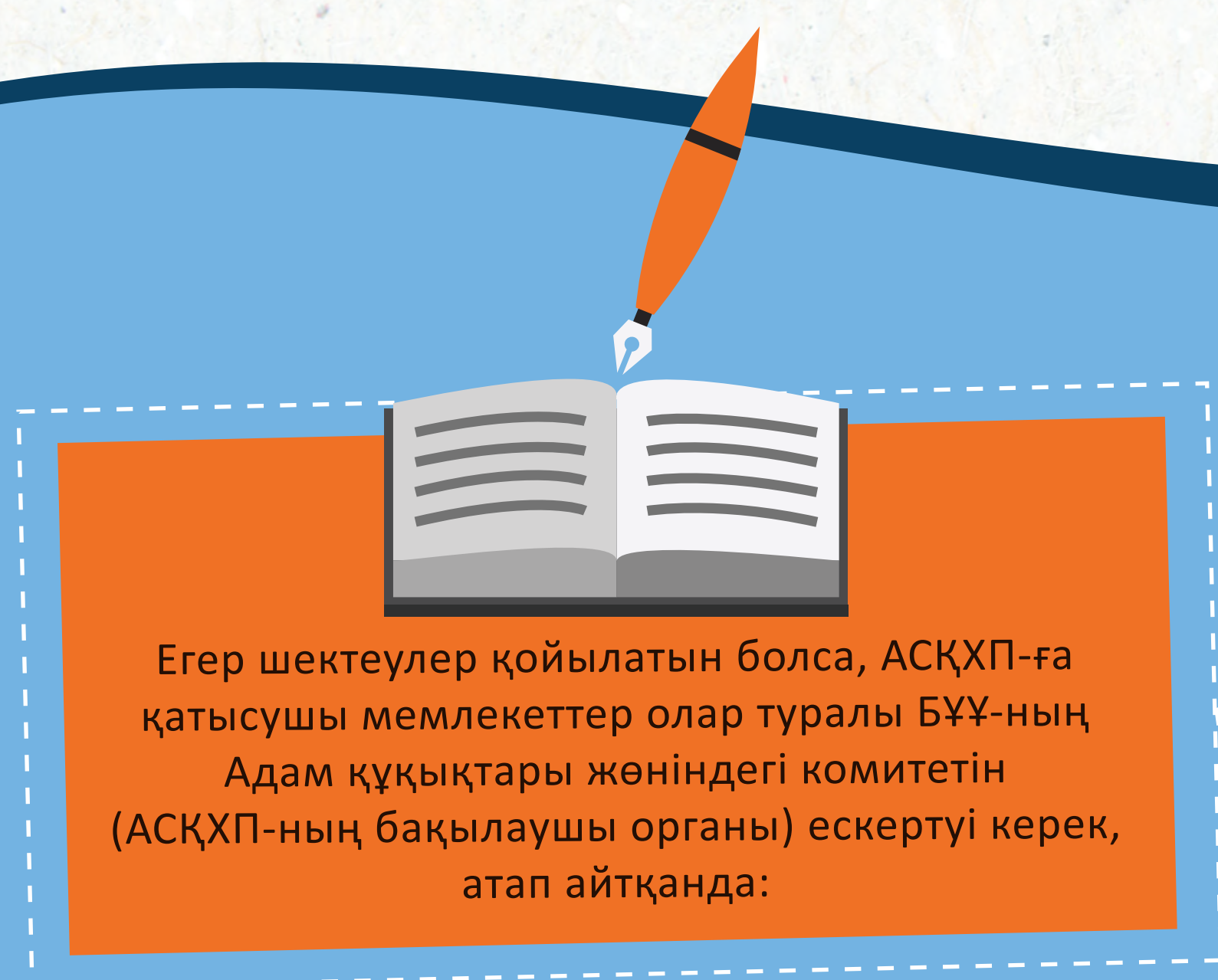

Шектеулер рұқсат етілген баптар:

- **12** - бап (еркін жүріп-тұру)
- **18** - бап **§ 3** (дінді ұстану еркіндігі)
- **19** - бап (пікір білдіру еркіндігі)
- **21**-бап (бейбіт жиындар еркіндігі)
- **22**-бап (ассоциация еркіндігі)

Назар аударыңыз! Шектеулер тек ерекше жағдайларда ғана рұқсат етіледі.

Егер шектеулер қойылатын болса, АСҚХП-ға қатысушы мемлекеттер олар туралы БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комитетін (АСҚХП-ның бақылаушы органы) ескертуі керек, атап айтқанда:

- Сипаты мен нақты көлемі
- Жағдайлар мен контекст
- Негіздеме
- Әсері.

Комитет тиісті қатысушы мемлекеттің мерзімді шолуы кезінде шектеулерді қарайтын болады.

COVID-19 пандемиясы контексінде АСҚХП-ның заңсыз шектеулерін бақылауға арналған бақылау тізімі

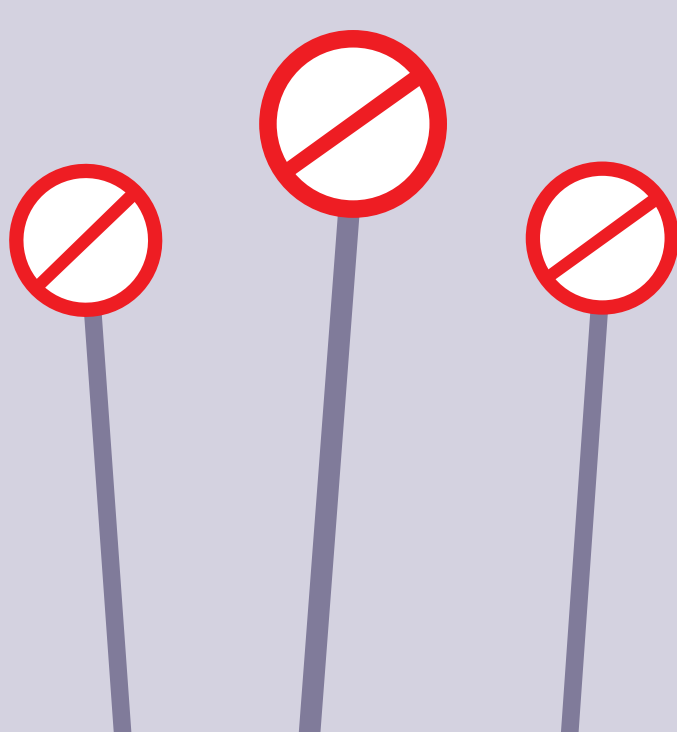
Егер мемлекеттік орган COVID-19 пандемиясына қарсы қабылдаған қандай да бір шара АСҚХП 12, 18 §3, 19, 21 және 22-баптарда бекітілген құқықтарды шектесе, онда бұл шара...:

- I Заңмен қарастырылған / белгіленген және нақты анықтамалармен және шектеулердің нақты критерийлерімен бе?
- II Халықтың денсаулығын COVID-19 пандемиясынан қорғау үшін өте қажет және барынша аз бас қатыратын ба (аса аз зиянды баламасы жоқ па)?
- III Кемсітушілік мақсатынсыз немесе белгілі бір топтарға әсер етпестен қолданылады (мысалы, осы шектеудің ерекше себептерсіз әсер ететін тобы жоқ па)?
- IV Кез-келген негізсіз айырмашылықтарсыз барлығының денсаулығын бірдей қорғау (қорғаныссыз негізсіз қалдырылған қандай да топ жоқ па)?

Егер сіз жоғарыда аталған сұрақтардың кез-келгеніне «ЖОҚ» деп жауап берсеңіз, АСҚХП бұзылу қаупі бар, тексеріңіз:

- АСҚХП-да бекітілген құқықтарды қандай шаралар шектейді және қалай?
- Қандай заң шектеу үшін негіз болып табылады және қалай?
- Covid-19 пандемиясынан халықтың денсаулығын қорғау мақсатына байланысты шектеудің қай бөлігі қажет емес, пропорционалды емес немесе негізсіз және қандай мағынада?

- Қандай топтар кемсітушілікке ұшырайды немесе әсіресе шектеулерге ұшырайды және қалай?
- Қандай топтар қорғаудан тыс қалады және қалай?

АСҚХП, 12-бап

Қозғалыс еркіндігі

12-баптың 3-тармағы еркін жүріп-тұру, тұрғылықты жер таңдау және кез келген елден кету құқығын, егер олар заңда көзделсе және қорғау үшін қажет болса, шектеуге жол береді:

- I Ұлттық қауіпсіздік;
- II Қоғамдық тәртіп (ordre public);
- III Денсаулық сақтау;
- IV Қоғамдық мораль; және
- V Басқа адамдардың құқықтары мен бостандықтары.

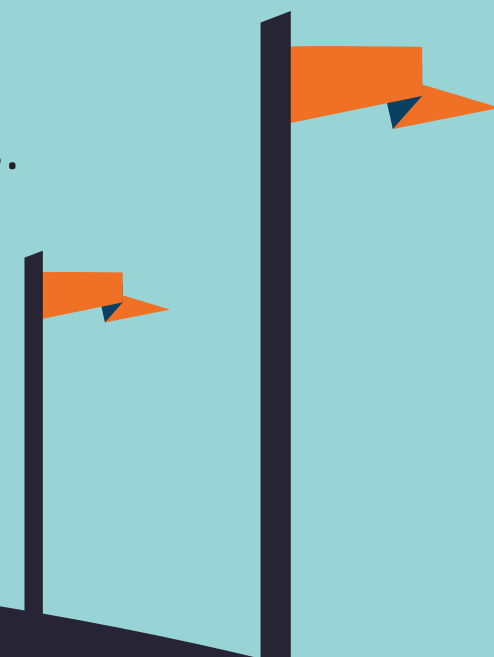

Назар аударыңыз! Жоғарыда айтылғандардан басқа себептер бойынша шектеулерге жол берілмейді.

ШЕКТЕУЛЕР МЫНАНДАЙ БОЛУЫ ТИІС:

- Нақты анықтамамен және нақты критерийлермен заңмен қамтамасыз етілуі;
- Өлшемдестік қағидаттарын сақтау; және
- Теңдік пен кемсітпеудің негізін қалайтын қағидаларды ұстаныңыз.

Егер 12-бапқа қандай да бір шектеу қойылса, қатысушы мемлекеттер өздерінің КПЧ мерзімді баяндамаларында барлық тиісті ақпаратты ұсынулары тиіс, оның ішінде мыналарға қатысты:

- Шектеулер негізделген құқықтық нормалар;
- Шектеулерден құқықтық қорғаудың қолжетімді құралдары; және
- Егер шектеу шетелдіктерге басқаша қатысты болса, мұндай әр түрлі шағымдардың жағдайлары және оның негіздемесі.

Сондай-ақ мыналарды қар.:

[АСҚХП заңсыз шектеулерінің мониторингінге арналған бақылау тізімі \(№2 карточка\)](#)

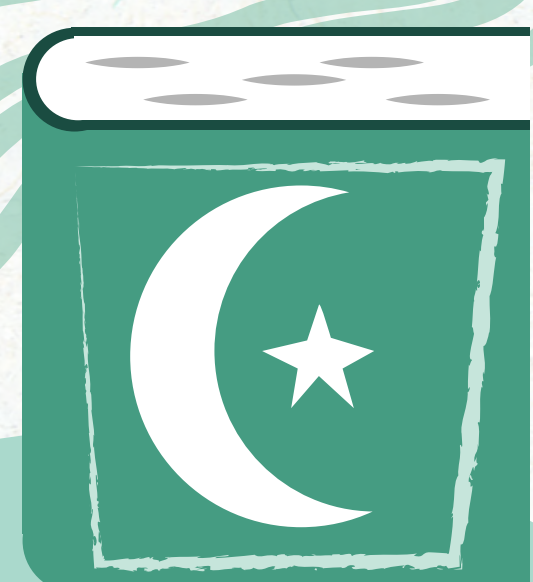

АСҚХП, 18-бап §3

Өз дінін ұстану бостандығы

18-баптың 3-тармағы, егер олар заңмен белгіленсе және қорғау үшін қажет болса, дінді ұстану бостандығына белгілі бір шектеулер қояды:

I қоғамдық қауіпсіздік;

II қоғамдық тәртіп;

III денсаулық сақтау;

IV қоғамдық мораль; және

V басқа тұлғалардың негізгі құқықтары мен бостандықтары.

Назар аударыңыз! Ешқандай шектеулерге жол берілмейді:

- Ой еркіндігі;
- Ар-ождан бостандығы; және
- Өзіңіздің таңдауыңыз бойынша дінге немесе нанымға ие болу немесе қабылдау бостандығы.

Ұлттық қауіпсіздік дінді ұстану бостандығын шектеу үшін рұқсат етілген негіздерге кірмейді. Құлықтылықты қорғау үшін шектеулер тек бір әлеуметтік, философиялық немесе діни дәстүрден туындамауы керек.

Шектеулерді кемсітушілік мақсатта қолдануға немесе кемсітушілік жолмен қолдануға болмайды.

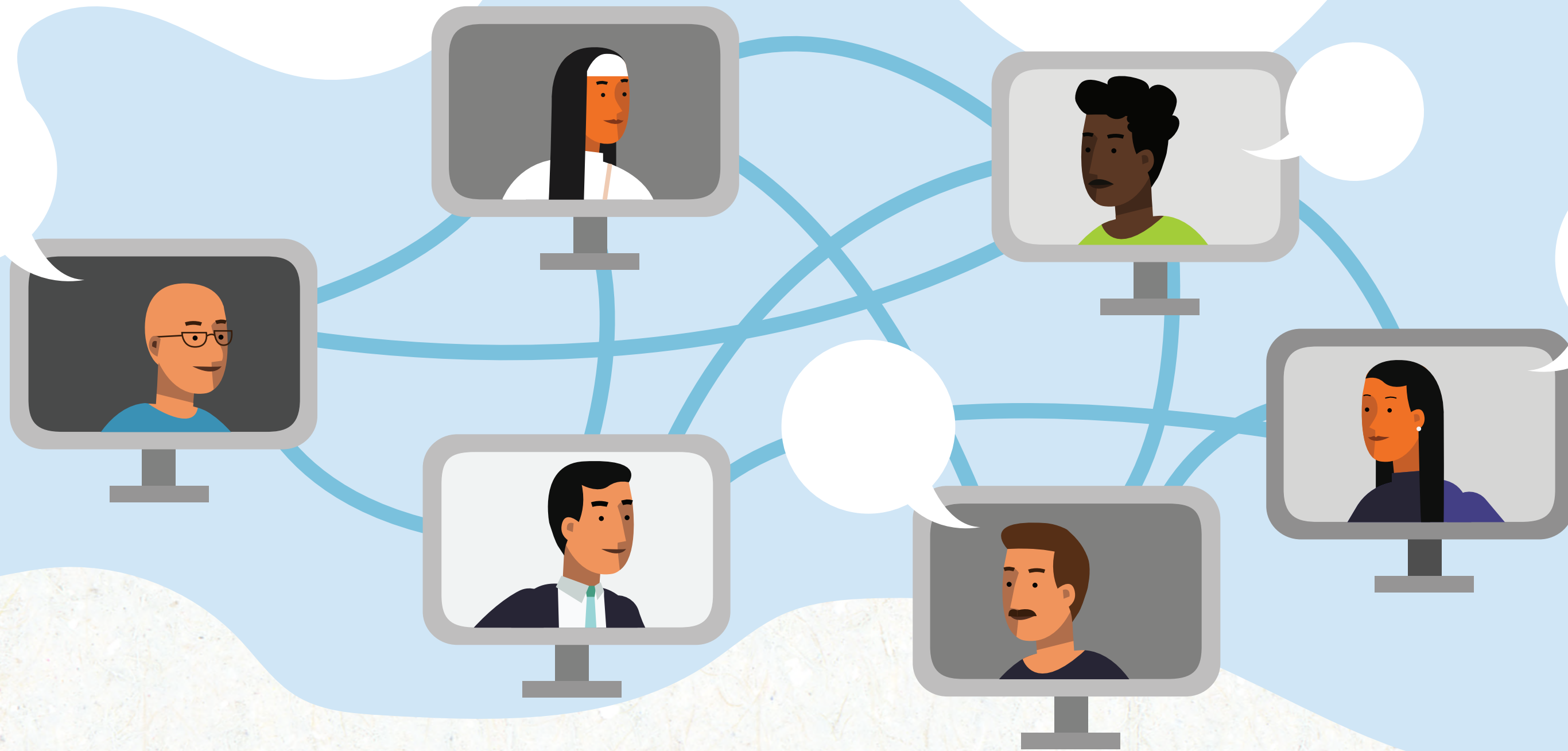
Сондай-ақ, мыналарды қар.:

[АСҚХП заңсыз шектеулерінің мониторингін арналған бақылау тізімі \(№2 карточка\)](#)

АСҚХП 19-бабы

Ақпаратқа қол жеткізу құқығын қоса алғанда, пікір білдіру бостандығы

19-бап ақпарат пен идеяларды, егер олар заңда көзделген және ақпарат пен идеяларды еркін білдіру үшін қажетті болса, іздеу, алу және тарату бостандығын қоса алғанда, мыналар үшін өз пікірін білдіруге рұқсат етеді:

басқа адамдардың құқықтары мен беделін құрметтеу; немесе

қорғау:

- A.** Ұлттық қауіпсіздік;
- B.** Қоғамдық тәртіп (ordre public);
- C.** Қоғамдық денсаулық сақтау; немесе
- D.** Қоғамдық мораль.

Назар аударыңыз! Жоғарыда айтылғандардан басқа себептер бойынша шектеулерге жол берілмейді. Пікір бостандығына ешқандай шектеулер қойылмайды.

Шектеулер мынандай болуы тиіс:

- Әдеттегі құқықпен, оның ішінде дәстүрлі және діни құқықпен көзделмеуге тиіс;
- жеткілікті дәлдікпен және нақты критерийлермен тұжырымдалуы тиіс;
- АСҚХП-ның кемсітпеушілік туралы ережелерін бұзбауы тиіс;
- Қорғаныс функциясына жету үшін пропорционалды болуы тиіс; және
- Барынша аз бас қатыратын шара болуы тиіс.

Сондай-ақ, мыналарды қар.:

[АСҚХП заңсыз шектеулерінің мониторингіне арналған бақылау тізімі \(№2 карточка\)](#)

АСҚХП 21-бабы

Бейбіт жиналыс еркіндігі

21-бап, егер олар заңға сәйкес енгізілсе және демократиялық қоғамда мына мүдделер үшін қажет болса, шектеулерге жол береді:

I Ұлттық қауіпсіздік;

II қоғамдық қауіпсіздік;

III қоғамдық тәртіп(ordre public); және

IV келесіні қорғау:

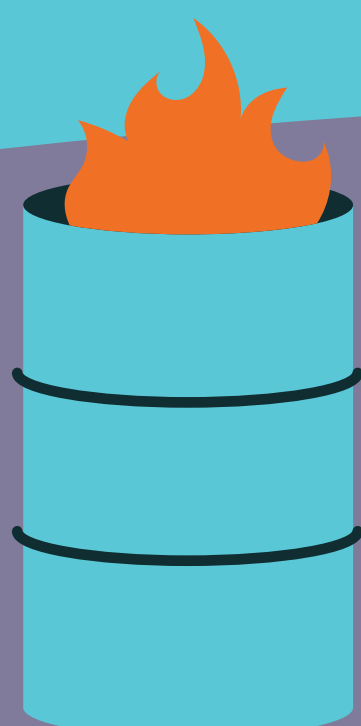
A. денсаулық сақтау;

B. қоғамдық мораль; немесе

C. басқалардың құқықтары мен бостандықтары.

Шектеулер мынандай болуы тиіс:

- Нақты болуы керек;
- Оны орындау тапсырылған адамдарға шектеусіз немесе кең дискрециялық өкілеттіктер бермеу;
- тар мағынада түсіндіру және құқықты сақтауға жәрдемдесу мақсатын басшылыққа алу;
- Кемсітушілік болмау және қатысуға кедергі жасау немесе тежеуші әсер ету мақсатын қоймау;
- қажетті, өлшемдес және барынша аз бас қатыратын шаралар болу; және
- Мазмұнға бейтарап болыңыз, яғни құрастыру арқылы берілетін хабарламаға қатысы болмауы керек.

Назар аударыңыз! Бейбіт емес жиналыстар 21-баппен қорғалмайды.

Бірақ кейбір қатысушылардың жеке зорлық-зомбылық әрекеттерін басқаларға, ұйымдастырушыларға немесе жалпы жинауға жатқызуға болмайды.

Сондай-ақ, мыналарды қар.:

[АСҚХП заңсыз шектеулерінің мониторингін арналған бақылау тізімі \(№2 карточка\)](#)

АСҚХП-ның 22-бабы.

Бірлестік бостандығы

22-бап, егер олар заңмен қарастырылған болса, демократиялық қоғамда мына мүдделер үшін қажет болса, бірлестіктер бостандығын шектеуге мүмкіндік береді:

- I ұлттық қауіпсіздік немесе қоғамдық қауіпсіздік;
- II қоғамдық тәртіп (ordre public);
- III қорғау:

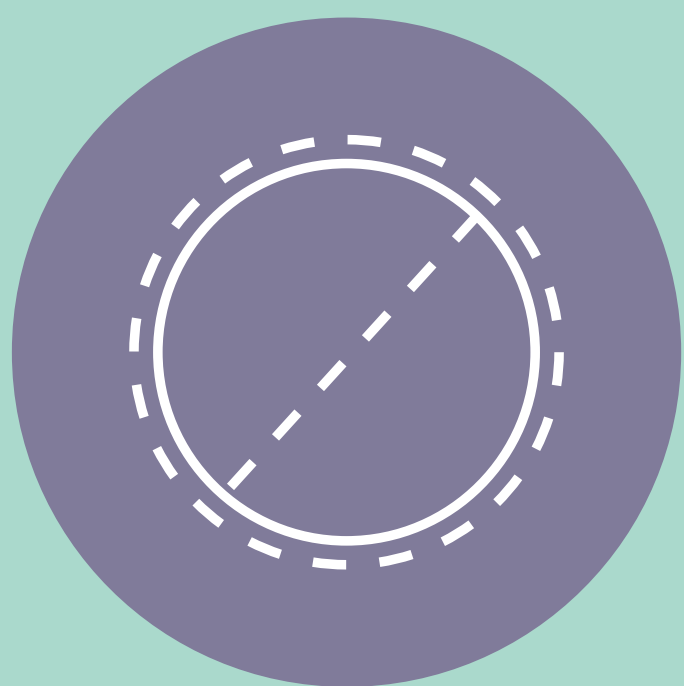
- A. денсаулық сақтау;
- B. қоғамдық мораль; немесе
- C. басқалардың құқықтары мен бостандықтары.

22-бап сондай-ақ әскери қызметшілер мен полиция қызметкерлері ассоциациясының бостандығына заңды шектеулер қоюға рұқсат береді.

Міндетті мүшеліктің кез-келген түрі бар ассоциациялар 22-баппен қорғалмайды.

Мынадай бірлестіктерді құруға және олардың қызметіне заңмен тыйым салынуға тиіс:

- Соғысты насихаттау ассоциациясы; немесе
- Ұлттық, нәсілдік немесе діни өшпенділікті насихаттайтын кемсітушілікке, дұшпандыққа немесе зорлық-зомбылыққа итермелейтін ассоциация.

Сондай-ақ, мыналарды қар.:

[АСҚХП заңсыз шектеулерінің мониторингіне арналған бақылау тізімі \(№2 карточка\)](#)

АСҚХП-тен заңды түрде бас тарту үшін қажетті рәсім

Төтенше жағдай кезінде қатысушы мемлекеттер АСҚХП бойынша кейбір міндеттемелерден ауытқу шараларын қабылдауы мүмкін, бірақ олар мыналарды сақтауы тиіс:

Төтенше жағдайды ресми жариялау

- АСҚХП-дан ауытқу ерекше және уақытша болуы тиіс.
- Жағдай ұлттың өміріне қауіп төндіретін төтенше жағдайға теңестірілуі керек және қатысушы мемлекет төтенше жағдайды ресми түрде жариялауы керек.

Назар аударыңыз! Егер қатысушы мемлекеттер төтенше жағдай жариялаусыз ауытқу жөнінде қандай да бір шаралар қолданса, бұл олардың АСҚХП бойынша міндеттемелерін бұзуы болады.

Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас хатшысына хабарламалар (БҰҰ БХ)

- АСҚХП-дан бас тартқан барлық қатысушы мемлекеттер БҰҰ Бас Ассамблеясын хабардар етуі және олардан бас тартқан ережелер мен олардың себептері туралы хабардар етуі тиіс.
- Қосымша хабарлама қажет, болады, егер:
 - ауытқу бойынша одан әрі шаралар қабылдануда;
 - ТЖ ұзартылды; және
 - ТЖ тоқтатылды.

Төтенше шаралар қабылдаған, олардың АСҚХП жөніндегі міндеттемелерінен ауытқитын барлық қатысушы мемлекеттер осы рәсімдерді сақтауы тиіс.

COVID-19 пандемиясы контексінде АСҚХП-дан ауытқудың талап етілетін рәсімінің бұзылуын мониторингілеуге арналған бақылау тізімі

Егер сіздің еліңіз АСҚХП бойынша міндеттемелерден ауытқитын қандай да бір шараларды қабылдаса...:

- I Сіздің еліңізде төтенше жағдай жарияланды ма?
- II Сіздің еліңіз БҰҰ Бас тобын төтенше жағдайды жариялау, ұзарту және / немесе тоқтату туралы хабардар етті ме?
- III БҰҰБХ үшін бұл хабарламада мыналар туралы жеткілікті ақпарат бар ма: нақты қабылданған шаралар және ауытқыған ережелер; ал ауытқудың себебі ше?

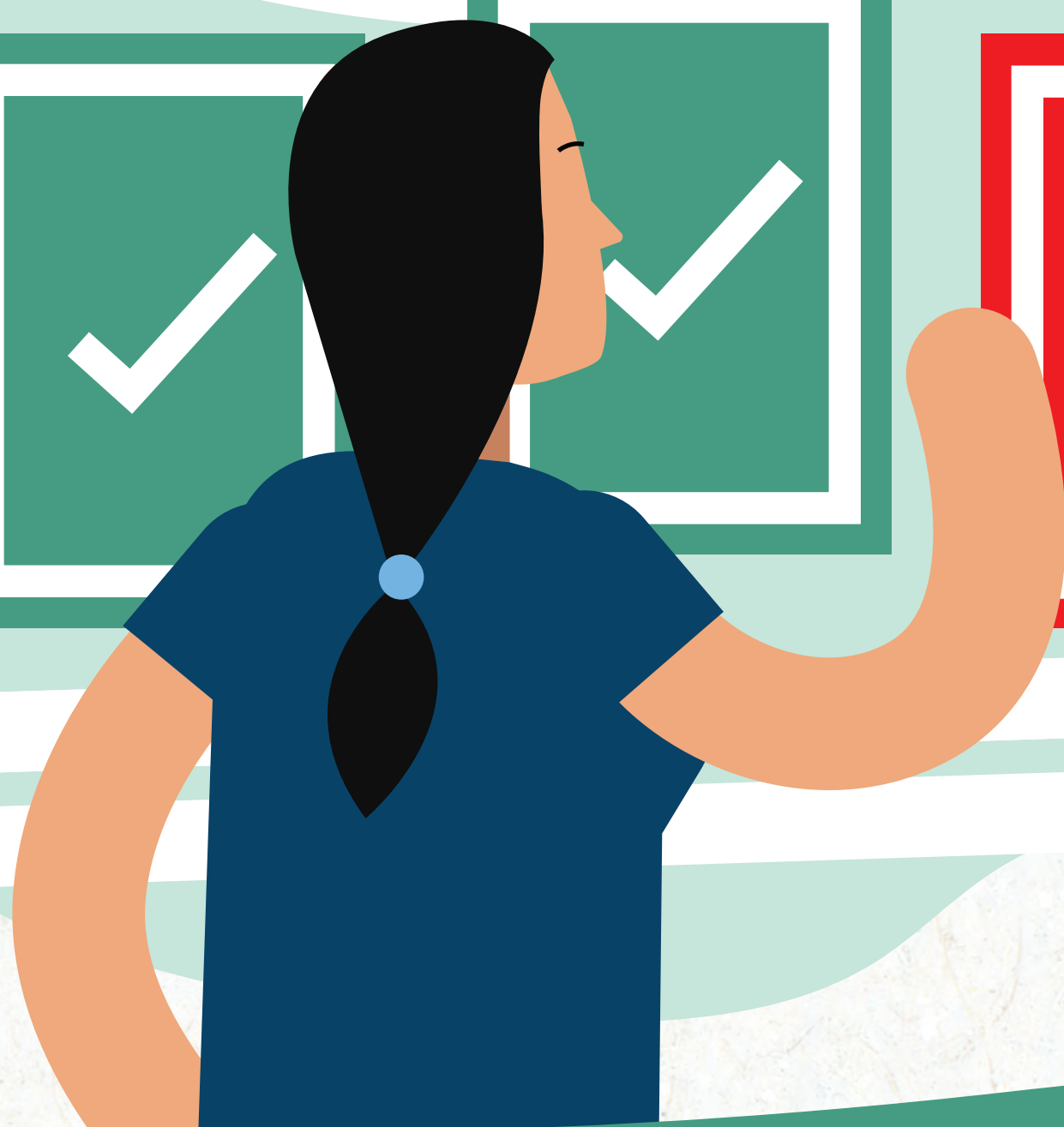
Егер сіз жоғарыда аталған сұрақтардың кез-келгеніне «ЖОҚ» деп жауап берсеңіз, сіздің еліңіз АСҚХП-дан ауытқудың талап етілетін рәсімін толық сақтамауы мүмкін.

Сондай-ақ, мыналарды қар.:

[АСҚХП - дан заңсыз ауытқуларды мониторингтеуге арналған бақылау тізімі \(№9 карточка\)](#)

АСҚХП 4-бабы

Ерекше жағдайларда АСҚХП-дан ауытқу

АСҚХП-ның 4-бабында рұқсат етілген,
АСҚХП-дан ауытқитын кез келген шара
мынандай болуы тиіс:

- Өте қажет және өлшемдес болуы тиіс;
- Ерекше және уақытша болуы тиіс;
- басқа халықаралық міндеттемелерге сәйкес келуі тиіс;
- Кемсітушілікке жол бермеу; және
- Ажырамас құқықтардан ауытқымау керек.

Назар аударыңыз! Қатысушы мемлекеттер, егер мұндай жағдайға 12, 18 §3, 19, 21 және / немесе 22 АСҚХП баптарын рұқсат етілген шектеу арқылы қол жеткізуге болатын болса, АСҚХП-дан ауытқымауға тиіс.

COVID-19 пандемиясының контексінде заңсыз ауытқу арқылы АСҚХП бұзылуын мониторингілеуге арналған бақылау тізімі

Егер сіздің еліңіз АСҚХП бойынша міндеттемелерден ауытқатын қандай да бір шараны қабылдаса, бұл шара мынандай болып табыла ма...:

- I Халықтың денсаулығын COVID-19 пандемиясынан қорғау қатты қажет пе?
- II Уақытша, яғни ұзақтығы бойынша шектеулі, жағдай қалпына келген кезде оның әрекеті тоқтатылады деп жоспарлануда ма?
- III Мемлекеттің халықаралық құқық бойынша, әсіресе халықаралық гуманитарлық құқық бойынша басқа да міндеттемелерді бұзбай ма?
- IV Кемсітушілік мақсатынсыз немесе белгілі бір топтарға әсер етпестен қолданылады (мысалы, осы шектеудің ерекше себептерсіз әсер ететін тобы жоқ па)?
- V Кез-келген негізсіз айырмашылықтарсыз барлығының денсаулығын бірдей қорғау (қорғаныссыз негізсіз қалдырылған қандай да топ жоқ па)?
- VI АСҚХП-ның ажырамас құқықтарынан ауытқу емес пе?

Егер сіз сол жақтағы сұрақтардың кез-келгеніне «ЖОҚ» деп жауап берсеңіз, онда АСҚХП бұзылу қаупі бар екенін ескеріңіз:

- АСҚХП - дан ауытқу үшін қандай шаралар мүлдем қажет болып табылмайды немесе олардың мақсаты-халықтың денсаулығын COVID-19 пандемиясынан қорғау және қалыпты жағдайды қалпына келтіру болған кезде негізсіз болып табылады және қандай мағынада?
- Мемлекеттің халықаралық құқықтың басқа нормалары бойынша, атап айтқанда халықаралық гуманитарлық құқық бойынша қандай міндеттемелері бұзылады және қалай?
- Қандай топтар кемсітушілікке ұшырайды немесе әсіресе ауытқуларға ұшырайды және қалай?
- Қандай топтар қорғаудан тыс қалады және қалай?
- АСҚХП құқықтарының қандай жол берілмейтін ауытқуларға ауытқуға жол беріледі және қалай?

АСҚХП сәйкес ауытқуға жол бермейтін құқықтар

АСҚХП 4-бабының 2-тармағы мынадай баптардың ауытқуға жол берілмейтінін белгілейді:

- 6-бап - өмір сүру құқығы
- 7 - бап - азаптауға тыйым салу
- 8-бап § 1 және § 2 - құлдыққа тыйым салу
- 11-бап - шарттық міндеттемелерді орындамағаны үшін түрмеге қамауға тыйым салу.
- 15 - бап - қылмыстық заңнаманың кері күшінің болмауы.
- 16 - бап - құқық субъектілігін тану құқығы
- 18 - бап - ой, ар-ождан және дін бостандығы (*§3 қоспағанда-өз дінін ұстану бостандығы)

АСҚХП-ның ауытқуға жол берілмейтін басқа элементтері:

- 2-бап §3 - жәбірленушілердің құқықтық қорғаудың тиімді құралдарын алу құқығы;
- 10-бап §1 - бас бостандығынан айырылған барлық адамдармен ізгілікті және лайықты қарым-қатынас;
- Адамдарды кепілге алуға, ұрлауға немесе танылмаған ұстауға тыйым салу;
- Мәжбүрлеп орын ауыстыруға тыйым салу;
- 20-бап - соғысты насихаттауға және ұлттық, нәсілдік немесе діни өшпенділікті насихаттауға тыйым салу;
- Өз еркімен ұстаудың негізгі кепілі, хабеас корпусына құқық; және
- Әділ сот талқылауының кепілдіктері.

